

57. Chornii V. Zasnuvannia ta pershyi period diialnosti kafedry istorii slov'ian Lvivskoho universytetu im. I. Franka (1945–1947) [Establishment and the first period of activity of the Department of Slavic History of Ivan Franko Lviv University (1945–1947)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria istorychna*. 1998. Vyp. 33. S. 265–272.
58. Shtyk-Shuter Ya. Nashi profesory [Our professors]. *Ukrainska himnaziiia v Kholmii (1940–1944)*. Knyha pamiaty. Lviv, 1997. S. 141–146.
59. Shchurat S., Hurhula-Shchurat O. Dva kryla [Two wings]. Lviv, 1996. 98 s.
60. Kozak K. VI. Jahresbericht des K. K. Zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz veroffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1902/1903. Czernowitz, 1903. 36 s.

УДК 9 66:39(437.4)" XIX-XX"

DOI 10.25128/2415-3605.21.1.23

ПОЛІНА ВЕРБИЦЬКА

orcid.org/0000-0003-3123-0768

polina.v.verbytska@lpnu.ua

доктор педагогічних наук, професор

Національний університет «Львівська політехніка»

вул. Степана Бандери, 12, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЖІНОЧИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ У ГАЛИЧИНІ НА ПРИКЛАДІ БЕРЕЖАНСЬКОЇ УЧИТЕЛЬСЬКОЇ СЕМІНАРІЇ

На основі архівних джерел і наукових публікацій виокремлено коло питань, пов'язаних з історією становлення жіночих освітніх закладів у Галичині на зламі XIX–XX ст. Висвітлення особливостей становлення та розвитку жіночих семінарій з підготовки вчителів на українських землях у складі Австро-Угорської імперії і Другої Речі Посполитої розглянуто на прикладі державної жіночої учительської семінарії в Бережанах. З'ясовано, що запровадження нових навчальних закладів – чоловічих і жіночих вчительських семінарій відбувалося на основі шкільного закону 1869 р. Австро-Угорщини, що запроваджував суттєві зміни у процес підготовки вчителів. Встановлено, що жіночі заклади освіти створювалися в імперії для забезпечення народних (початкових) шкіл учителями та мали на меті професійну самореалізацію жінок. З'ясовано, що жіноча учительська семінарія в Бережанах відкрилася у 1910/1911 н. р. Проаналізовано документи із Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, зокрема матеріали фонду 179 «Кураторія Львівського шкільного округу», справи 1111 «Справа про передачу приміщення в замку Сенявських у м. Бережани місцевою міською громадою для заснованої жіночої семінарії». На підставі розгляду документів справи про передачу приміщення замку Сенявських у Бережанах для жіночої семінарії розкрито зміст офіційної переписки органів державної і місцевої влади стосовно розміщення і фінансування жіночої вчительської семінарії впродовж 1913–1926 рр. З'ясовано, що історичний досвід становлення і розвитку жіночої освіти в Галичині на прикладі Бережанської учительської семінарії є важливим надбанням української науки і освіти.

Ключові слова: жіноча вчительська семінарія, м. Бережани, підготовка вчителів, шкільне законодавство.

ПОЛІНА ВЕРБИЦЬКА

доктор педагогических наук, профессор

Национальный университет «Львовская политехника»,

ул. Степана Бандеры, 12, г. Львов

ОСОБЕННОСТИ СТАНОВЛЕНИЯ ЖЕНСКИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ГАЛИЦИИ НА ПРИМЕРЕ БЕРЕЖАНСКОЙ УЧИТЕЛЬСКОЙ СЕМІНАРИИ

На основе архивных источников и научных публикаций выделен круг вопросов, связанных с историей становления женских учебных заведений в Галиции на рубеже XIX–XX вв. Освещение особенностей становления и развития женских семинарий по подготовке учителей на украинских землях в составе Австро-Венгерской империи и Второй Речи Посполитой рассмотрен на примере государственной женской учительской семинарии в г. Бережаны. Установлено, что введение новых учебных заведений – мужских и женских учительских семинарий происходило на основе школьного

закона 1869 г. Австро-Венгрии, что вводил существенные изменения в процесс подготовки учителей. Установлено, что женские учебные заведения создавались в империи для обеспечения народных (начальных) школ учителями и имели целью профессиональную самореализацию женщин. Выяснено, что женская учительская семинария в Бережанах открылась в 1910/1911 уч. г. Проанализированы документы из Центрального государственного исторического архива Украины в г. Львове, в частности материалы фонда 179 «Куратория Львовского школьного округа», дела 1111 «Дело о передаче помещения в замке Сенявских в Бережанах местной городской общиной для основанной женской семинарии». На основании рассмотрения документов дела о передаче помещения замка Сенявских в Бережанах для женской семинарии раскрыто содержание официальной переписки органов государственной и местной власти относительно размещения и финансирования женской учительской семинарии города в течение 1913 – 1926 гг. Выяснено, что исторический опыт становления и развития женского образования в Галиции на примере Бережанской учительской семинарии является важным достоянием украинской науки и образования.

Ключевые слова: женская учительская семинария, г. Бережаны, подготовка учителей, школьное законодательство.

POLINA VERBYTSKA

Doctor of Pedagogical Science, Professor
Lviv National Polytechnic University
12, Stepan Bandera Str., Lviv

PECULIARITIES OF WOMEN'S EDUCATIONAL INSTITUTIONS ESTABLISHMENT IN GALICIA ON THE EXAMPLE OF BEREZHANY TEACHER'S SEMINARY

The study, based on archival sources and scientific publications, identifies a number of issues related to the history of the formation of women's educational institutions in Galicia in the early twentieth century. Coverage of the peculiarities of the formation and development of women's seminaries for teacher training in Ukraine as a part of the Austro-Hungarian Empire and the Second Polish-Lithuanian Commonwealth is considered on the example of the State Women's Teachers' Seminary in Berezhany. It has been found that the introduction of new educational institutions – men's and women's teachers' seminaries had been based on the Austrian state school law of 1869, which introduced significant changes in the process of teacher training. From the results of the article it has been identified that women's educational institutions had been created in the Austro-Hungarian Empire to provide public (primary) schools with teachers and aimed at professional self-realization of women. The research focuses on the women's teacher's seminary in Berezhany which was opened in 1910/1911. The article analyzes archival documents from the collection of the Central State Historical Archive of Ukraine in L'viv, in particular the materials of the fund № 179 "Curator of the L'viv School District", case 1111 "Case of transfer of premises in Senyavsky Castle in Berezhany by the local city community for a women's seminary". Based on the documents of the case on the transfer of the Senyavsky Castle in Berezhany by the local city community for the women's seminary, the content of the official correspondence of state and local authorities regarding the location and financing of the women's teacher's seminary in Berezhany during 1913-1926 has been revealed. It has been found that before the war, the magistrate of Berezhany had handed over a house and 1 ½ of morgue - land in the center to the needs of the seminary, but the construction of the seminary building had not been started due to the war. On March 5, 1915, the Ministry of Religion and Education in Vienna granted the Berezhany community an annual subvention of 6,000 kroons as donations to a house on a needs of a teachers' seminary. The war made it impossible to further pay that subvention in the school years from 1914/1915 to 1918/1919. Therefore, the school regional council, expressing a request to the magistrate of Berezhany, appealed to the Ministry of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth to support the commitment of the Ministry of Finance regarding the annual subvention payment for 1919 and 1920. The Polish government refused any legal obligations to the Berezhany community to pay debts. subventions for the years 1914-1919 instead of the Austrian government. In the case of the seminary in Berezhany, the curator of the Lviv school district, in a letter dated January 4, 1923, proposed to accept the gift of the castle in Berezhany proposed by Mr. Yakub Potocki for the use of the teacher's seminary, which was rejected by the Ministry of Education of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth, based on a careful analysis of the condition of the monument. As a result of an agreement with the Ministry of Finance, the Ministry of Religion and Education decided to distribute the community of Berezhany the amount of 20,000 Polish marks for the needs of the teachers' seminary. The article reveals that the historical experience of the formation and development of women's education in Galicia on the example of the Berezhany Teachers' Seminary as an important asset of Ukrainian science and education.

Keywords: women's teachers' seminary, town Berezhany, teacher training, school legislation.

Освітні явища не можуть бути статичними, адже мають гнучко реагувати на умови середовища, соціокультурного контексту, суспільні запити. Генеза освіти у Галичині на зламі ХІХ–ХХ ст. відбувалася у широкому європейському контексті пошуку оптимальних форм та моделей підготовки професійних учительських кадрів для задоволення потреб шкільної освіти. А відтак історичний досвід становлення і розвитку жіночої освіти у Галичині є важливим надбанням української науки і освіти.

Вагомий внесок в обґрунтування актуальних проблем становлення і розвитку вносять праці українських дослідників. На сьогодні питання розвитку національно-культурних процесів, участі українських культурно-освітніх товариств в розвитку освіти на західноукраїнських землях у контексті освітньої політики Другої Речі Посполитої є достатньо вивченими і представленими у працях Л. Алексієвець, І. Ворончака, О. Винничука, Д. Герцюка, Т. Завгородньої, Л. Присташ М. Семків В. Яремчука. Особливої уваги заслуговує фундаментальна монографія Б. Ступарика «Шкільництво Галичини (1772–1939)». Різні аспекти професійної підготовки жінок-учителів у Західному регіоні України в ХІХ – на початку ХХ ст. висвітлюють у своїх наукових працях Д. Герцюк, С. Івах, А. Ігнат, М. Кляп, З. Нагачевська, Д. Пенішкевич, Г. Субтельна, Б. Ступарик, Л. Шологан, Г. Сівкович. У цьому контексті цікавою для нашого дослідження є робота Г. Маслій, в якій розкриваються особливості становлення та розвитку перших жіночих середніх навчальних закладів з підготовки вчителів на західних землях України в складі Австро-Угорської імперії. Розвитку освіти у Тернопільському воєводстві Польської держави у 1919–1939 рр. присвячені наукові праці М. Галає.

Водночас варто зазначити, що особливості становлення і функціонування окремих навчальних закладів на західноукраїнських землях у Галичині в умовах Австро-Угорської імперії та Другої Речі Посполитої у першій чверті ХХ ст. належить до недостатньо розроблених наукових проблем, що потребують детального розгляду.

Метою статті є висвітлення особливостей становлення та розвитку жіночих семінарій з підготовки вчителів на українських землях у складі Австро-Угорської імперії і Другої Речі Посполитої. Висвітлення цієї проблеми розглянуто на прикладі державної жіночої учительської семінарії в Бережанах.

Джерелознавчою базою дослідження є архівні документи із зібрань Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, зокрема матеріали фонду 179 «Кураторія Львівського шкільного округу», справи 1111 «Справа про передачу приміщення в замок Сенявських у м. Бережани місцевою міською громадою для заснованої жіночої семінарії». Документи справи розкривають зміст офіційної переписки органів державної і місцевої влади стосовно розміщення і фінансування жіночої вчительської семінарії у м. Бережани впродовж 1913 – 1926 рр. Аналіз проблеми дослідження здійснено також на підставі опрацювання наукових праць, присвячених розвитку жіночої середньої освіти у Галичині у досліджуваній період.

На підставі аналізу історичних джерел встановлено, що першу спробу законодавчого вирішення проблеми підготовки шкільних учителів у Габсбурзькій монархії було здійснено в 1805 р. Відповідно до Політичного шкільного уставу на базі головних шкіл кожного з її адміністративних країв щорічно відбувалися педагогічні курси (препаранди), що мали на меті підготовку вчителів із представників чоловічої статі. Кандидати на вчительські посади у реальних школах навчалися на спеціальних шестимісячних, а майбутні вчителі тривіальних шкіл – тримісячних педагогічних курсах [3, с. 80].

Після закінчення навчання кандидати на вчительські посади складали теоретичний і практичний екзамен у присутності окружного шкільного інспектора. Однак такі курси не могли забезпечити належного рівня освіти майбутніх учителів, оскільки бракувало як навчального забезпечення, так і підготовлених викладачів [5, с. 19–20].

Жіночі препаранди з однорічним терміном навчання було відкрито на основі цісарського розпорядження в 1815 р. Основу освітньої реформи в Австро-Угорській імперії кінця 1860 – початку 1870-х роках складали державний шкільний закон (1869 р.), крайові закони (1873 р., 1885 р.), що визначали умови заснування і утримання публічних шкіл й обов'язкового відвідування їх дітьми від шести до дванадцяти років, а також організацію навчання [3, с. 81–82].

Державний шкільний закон 1869 р. запровадив суттєві зміни у процес підготовки вчителів. Зокрема, замість учительських препаранд організовано чоловічі й жіночі вчительські семінарії. Жіночі вчительські семінарії виникли в Австро-Угорській імперії для забезпечення

народних (початкових) шкіл учителями й мали на меті професійну самореалізацію жінок у справі виховання дітей. Перші на західних землях України державні жіночі вчительські семінарії з трирічним терміном навчання постали у Кракові, Львові та Перемишлі відповідно до розпорядження Галицької крайової шкільної Ради від 25 лютого 1871 р., виданим на підставі рескрипту міністра віросповідань і освіти Австро-Угорщини від 20 жовтня 1870 р. [3, с. 82].

Кількість учениць, прийнятих на навчання першого року функціонування вчительських семінарій у Галичині, обмежувалося 59 дівчатами. У 1875/76 н. р. було вже 552 учениці. Навчання у жіночій семінарії у Львові провадилося двома мовами – польською й українською. При вчительських семінаріях для практичного вправлення майбутніх педагогів засновувались народні двокласні школи. Відповідно до міністерського розпорядження 1870 р. у семінаріях викладалися релігія, педагогіка і дидактика, викладова мова, географія, історія і знання конституції держави, арифметика і наука про геометричні форми, історія натуральна, фізика, письмо, рисунки від руки, спів, гімнастика, жіночі ручні роботи [3, с. 83].

Розширення мережі шкіл у краї зумовило збільшення кількості народних учителів. Якщо у 1884 р. їхню підготовку забезпечували три державні вчительські семінарії: польська у Кракові та польсько-українські у Львові й Перемишлі, то в 1910 р. в Галичині було вже 17 державних вчительських семінарій, з них 14 чоловічих і три жіночі. За національною ознакою у них навчалося 1 061 (23,4 %) українець і 112 (11,5 %) українок, 3 390 (74,7 %) поляків і 855 (87,7 %) польок та 76 (1,7 %) євреїв [2, С. 91–92]. Вчительські семінарії на теренах Галичини були утравквістичними, тобто двомовними.

Окрім державних семінарій, у 1910 р. діяли ще 25 приватних, серед яких 24 були жіночими й 1 чоловічою. Справу підготовки вчителів для українських шкіл ініціювала українська громадськість, засновуючи приватні жіночі вчительські семінарії. Зокрема, перша така семінарія була заснована у 1903 р. Руським педагогічним товариством (РПТ) у Львові на базі дівочої віділової школи імені Тараса Шевченка, в якій навчалися того року 17 дівчат. З усієї кількості приватних вчительських семінарій тільки чотири були українськими: РПТ у Львові й Коломиї, сестер-василіянок в Яворові, сестер-василіянок в Станиславові [2, с. 93–94].

Після розпаду Австро-Угорської імперії внаслідок першої світової війни і поразки Українських національно-визвольних змагань Східна Галичина увійшла до Другої Речі Посполитої у складі Львівського, Станиславівського й Тернопільського воєводств, а Бережанський повіт опинився в межах Тернопільського воєводства.

Становлення системи освіти на українських землях у Галичині після закінчення Першої світової війни відбувалось у складних умовах. Відчувалися значні матеріальні проблеми шкіл і гостра нестача кваліфікованих педагогічних кадрів. Однією із найважливіших проблем, що постали перед владою Другої Речі Посполитої, була освітня реформа. Потреба в ній була викликана недостатнім рівнем інтеграції різних частин країни, необхідністю уніфікації їх освітніх систем в єдине ціле, а також наявністю чисельних національних меншин, які мали власні заклади освіти [7, с. 195–197].

Законом «Про шкільний обов'язок» (1919 р.) вводилося обов'язкове навчання дітей віком від 7 до 14 років у семирічних загальних (народних) школах. У 1921 р. запроваджено поділ на шкільні округи. Відповідно до закону 1922 р. створення й утримання загальних шкіл передавалося органам місцевого самоврядування. Середню ланку освітньої системи утворювали гімназії. Водночас процес уніфікації освітніх закладів супроводжувався домінуванням польської мови навчання, насадженням польського духу в навчанні й вихованні, зростанням кількості викладачів-поляків за рахунок представників інших національностей [7, с. 199].

Відповідно до «кресового» закону 1924 р. про мову навчання в школах основним типом державної школи проголошувалася двомовна або утравквістична. Це зумовило зменшення кількості українських початкових шкіл, котрі здебільшого функціонували у селах та були одно- або двокласними [2, с. 95].

Серед важливих проблем системи освіти у цей період була нестача кваліфікованих шкільних педагогів. Значна частина вчителів під час Першої світової війни була мобілізована до армії. У початковій освіті працювали чимало вчителів, котрі не мали належної кваліфікації. З метою вирішення проблеми влада вирішила створити п'ятирічні вчительські семінарії для підготовки фахівців для шкіл [1, с. 11].

У польській державі чинним залишалося передвоєнне крайове шкільне законодавство (1907 р.), за яким усі вчительські семінарії мали бути утравквістичними. Українською мовою в них викладалися лише математика, природничі науки та господарство, всі інші предмети – польською [2, с. 100].

Згідно з офіційною статистикою, у 1919/1920 н. р. у краї діяли 42 учительські семінарії, з них 21 державна та 21 приватна з правом публічності. Серед державних учительських семінарій – 15 чоловічих (8 польських та 7 утравквістичних) і 6 жіночих (1 польська, 5 утравквістичних). Усі жіночі вчительські семінарії були приватними, 18 з них – з польською мовою викладання і лише 3 – з українською [7, с. 194].

У 1910/1911 н. р. відкрилася жіноча учительська семінарія в Бережанах [2, с. 91]. Матеріали «Справи про передачу приміщення в замку Сенявських у м. Бережани місцевою міською громадою для заснованої жіночої семінарії» розкривають зміст офіційної переписки органів державної і місцевої влади стосовно розміщення і фінансування цього навчального закладу впродовж 1913–1926 рр.

Зокрема, у листі магістрату Бережан до Крайової шкільної ради у Львові від 25 квітня 1916 р. повідомлялося, що міністерство віросповідань і освіти спільно з міністерством фінансів Австро-Угорщини призначили громаді міста річну суму субвенції 6 000 крон з приводу пожег будинку на цілі жіночої вчительської семінарії за умови, що реставрація пошкодженого будинку відбудеться за кошти громади, котрі згодом будуть відшкодовані громаді Бережан радою шкільною крайовою [6, арк. 34].

У листі магістрату Бережан до Крайової шкільної ради у Львові від 28 серпня 1918 р. підтверджувався факт пожег громади Бережан для створення жіночої учительської семінарії будинку, а також зобов'язання державної скарбниці виплатити громаді 6 000 крон щорічно. Проте виплату коштів під час війни було перервано. Відтак Вища шкільна рада звернулася до громади Бережан із вимогою приведення переданого семінарії будинку до стану використання. Проте магістрат Бережан не був спроможний виконати це розпорядження, оскільки будівля постраждала під час війни та її відновлення потребувало значних коштів [6, арк. 38].

У зверненні Крайової шкільної ради у Львові від 22 січня 1920 р. до міністерства віросповідань й освіти Польщі повідомлялося, що громада Бережан понесла значні витрати, аби уможливити відкриття цього освітнього закладу, передаючи безкоштовно будинок для розміщення семінарії й службового помешкання директора закладу та надаючи підтримку з власних фондів для підтримання його у відповідному стані. Австрійський уряд раніше зобов'язався виплатити громаді річне забезпечення в сумі 6 000 крон, проте виплатив лише за 1913/1914 рр. Війна унеможливила подальшу виплату тієї субвенції в шкільних роках від 1914/1915 до 1918/1919. Тому Крайова шкільна рада, висловлюючи прохання магістрату Бережан, звернулася до міністерства підтримати зобов'язання міністерства фінансів стосовно щорічної виплати субвенції за роки 1919 і 1920 [6, арк. 48].

У зверненні міністерства віросповідань і освіти до Крайової шкільної ради у Львові від 17 травня 1920 р. повідомлялося, що уряд Польщі не несе жодних юридичних зобов'язань і не може визнати прохання громади Бережан про виплату заборгованості щодо субвенції за роки 1914–1919, а також не може ліквідувати її замість австрійського уряду.

Міністерство відповідно до подання у звіті зобов'язувало Крайову шкільну раду виділити громаді Бережан 12 000 крон за роки 1919, 1920 з її кошторису. У документі зазначалося, що за потреби укладення угоди з громадою Бережан, яка б зобов'язувала польський уряд до постійного щорічного виділення субвенції цій громаді за віддання будинку на учительську семінарію, Крайова шкільна рада або з власної ініціативи, або на підставі клопотання громади Бережан може звернутися з відозвою до міністерства [6, арк. 54].

Однак, як свідчить лист міністерства віросповідань і освіти до кураторії Львівського шкільного округу від 1 листопада 1921 р., у результаті порозуміння із міністерством фінансів міністерство віросповідань і освіти вирішило видати громаді міста Бережани суму, передбачену бюджетом у розмірі 20 000 польських марок [6, арк. 94].

Цікаву інформацію знаходимо в офіційному зверненні дирекції жіночої вчительської семінарії у Бережанах до кураторії шкільного округу у Львові від 18 грудня 1922 р., що містить прохання розпочати будівництво будинку семінарії. Незважаючи на те, що ще перед війною магістрат Бережан віддав на потреби семінарії будинок й 1,5 морга земельної ділянки в

середмісті, як повідомлялося у документі, будівництво будинку семінарії не було розпочато. Магістрат аргументував відкладення цієї справи необхідністю будівництва помешкань для мешканців. Водночас зазначалося, що існуюче приміщення вчительської семінарії не відповідало її потребам [6, арк. 124].

У справі будівництва семінарії у Бережанах, як повідомлялося у документі шкільного департаменту у Варшаві від 24 березня 1923 р., кураторія Львівського шкільного округу листом від 4 січня 1923 р. пропонувала прийняти запропоноване Я. Потоцьким дарування Бережанського замку на цілі вчительської семінарії, а листом від 19 січня цього ж року внесла подання про пришвидшення будівництва будинку для семінарії на ділянці, пожертвованої міською громадою. Відповідно до цього кураторія мала повідомити про своє рішення щодо зазначених пропозицій, надаючи перевагу найкращій можливості для реалізації мети [6, арк. 133].

В офіційному клопотанні послів сейму Вишневецького, Навроцького та інших їхніх колег у справі відбудови замку Сенявських у Бережанах пропонувалося перенести жіночу вчительську семінарію до замку. Посли зазначали, що старожитний замок Сенявських в Бережанах, перебуваючи у власності польської держави, в час Першої світової війни був пошкоджений, зокрема спалено дах, що загрожувало знищенню всього замку. До цього часу, наголошується у зверненні, нічого не зроблено, аби зберегти цінну пам'ятку минулого [6, арк. 193]. У листі повідомлялося, що шкільна кураторія у Львові за підтримки консерваторів прийняла одностайне рішення про використання відбудови замку Сенявських в освітніх цілях, розташувавши там Бережанську вчительську семінарію. Посли аргументували підтримку такого рішення тим, що відбудований замок може досконало помістити шкільні класи, приміщення для вправлення, інтернат на достатньо великому замковому полі [6, арк. 193].

«Замкова каплиця містить дорогоцінні скарби мистецтва, а тому виконуватиме функцію шкільної каплиці. Розміщення жіночої семінарії у замку, що містить дорогоцінні скарби мистецтва, дає також повну впевненість належної опіки як з боку керівництва школи, так і вчителів та учнів. Справа здійснення відбудови замку і розміщення у ньому семінарії є тим пильніша, що наявне приміщення семінарії в орендованому міському будинку у середмісті із незадовільними усілякими умовами шкодить здоров'ю учнів і вчителів» [6, арк. 193].

У повідомленні кураторії Львівського шкільного округу до управління Тернопільського воєводства від 23 серпня 1923 р. зазначено, що листом місяць раніше до М. Осінського, професора Львівської політехніки, запропоновано вивчити можливості використання замку Сенявських у Бережанах для розміщення там жіночої вчительської семінарії у рамках програми будівництва державних семінарій міністерства віросповідань і освіти. Відтак міністерство зверталось до М. Осінського із проханням пришвидшити виконання цього завдання для прийняття рішення щодо місця розташування жіночої вчительської семінарії у спілці з комітетом консерваторів Львівського воєводства [6, арк. 153].

Остаточне рішення у справі розміщення жіночої учительської семінарії у Бережанах прийняло міністерство віросповідань й освіти Другої Речі Посполитої. Зокрема, у його листі кураторії Львівського шкільного округу від 6 жовтня 1926 р. зазначалося, що воєводський уряд у Тернополі у 1925 р., подаючи міністерству проєкт контракту дарування Бережанського замку у власність держави, звертається з проханням уповноважити до його підписання і прийняти рішення щодо його розпорядника. У документі зазначалося, що міністерство не може прийняти замок на освітні потреби на підставі інформації свого делегата про стан пам'ятки, що міститься у звіті кураторії Львівського шкільного округу від 16 серпня 1924 р. Про таке рішення кураторії міністерство мало намір повідомити воєводський уряд у Тернополі [6, арк. 192].

Таким чином, здійснений аналіз архівних джерел і наукових публікацій дав змогу охарактеризувати чинники, що впливали на розвиток жіночих освітніх закладів у Галичині на зламі XIX–XX ст. З'ясовано особливості становлення і розвитку жіночих семінарій з підготовки вчителів на українських землях у складі Австро-Угорської імперії і Другої Речі Посполитої на прикладі державної жіночої учительської семінарії в Бережанах у 1910-1920-х роках. Виокремлено проблеми, що стримували тогочасний розвиток освіти й збереження культурної спадщини краю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галай М. П. Освітня політика Другої Речі Посполитої та ставлення до неї української спільноти Східної Галичини (на прикладі Тернопільського воєводства): автореф. дис. ...канд. іст. наук: 07.00.01. Тернопіль, 2013. 24 с.
2. Івах С. Передумови освітньої діяльності представниць жіночого руху у контексті розвитку українського шкільництва Галичини (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Людознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ ім. Ів. Франка*. Дрогобич, 2018. Вип. 7 (39). С. 85–103.
3. Маслій Г. Підготовка вчителів у жіночих середніх навчальних закладах: західноукраїнський контекст (друга половина XI – початок XX ст.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2009. № 1. С. 80–84.
4. Нагачевська З. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. – 1939 р.): монографія. Івано-Франківськ, 2007. 764 с.
5. Ступарик Б. М. Шкільництво Галичини (1772–1939): монографія. Івано-Франківськ, 1994. 144 с.
6. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 179. (Кураторія Львівського шкільного округу). Оп. 3. Спр. 1111. (Справа про передачу приміщення в замку Сенявських у м. Бережани місцевою міською громадою для заснованої жіночої семінарії). 92 арк.
7. Шліхта І. Польська vs українська ідентичності: освітня політика у Другій Речі Посполитій і формування української нації. *Інтермарум: історія, політика, культура*. Житомир, 2014. № 1. С. 194–203.

REFERENCES

1. Halay M. P. Osvitnia politika Drugoi Reci Pospolitoi ta stavlennja do nei ukrainskoi spilnoty Shidnoi Galichyny (na prikladi Ternopil'skogo vovodstva) [Educational policy of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth and the attitude of the Ukrainian community of Eastern Galicia to it (on the example of Ternopil principality)]: avtoref. dis. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Ternopil, 2013. 24 s.
2. Ivah S. Peredumovi osvitoi dijalnosti predstavnic zinocogo ruhu u konteksti rozvytku ukrainskogo skilnictva Galicini (kinec XIX – persa tretyna XX stolitja) [Prerequisites for the educational activities of representatives of the women's movement in the context of the development of Ukrainian schooling in Galicia (late XIX- first third of the XX century)]. *Ljudinoznavci studii: zb. nauk. prac DDPU im. Iv. Franka*. Drohobych, 2018. Vip. 7/39. S. 85–103.
3. Maslij G. Pidgotovka vciteliv u zinocih serednih navcalnih zakladah: zahidnoukrainskij kontekst (druga polovina XIX-pocatok XX st.) [Teacher training in women's secondary schools: the Western Ukrainian context (second half of the XIX-beginning of the XX century)]. *Naukovi zapiski Ternopil'skogo nacionalnogo pedagogicnogo universitetu. Seria Pedagogika*. 2009. №1. S. 80–84.
4. Nagacevska Z. Pedagogicna dumka i prosvitnictvo v zinocomu rusi Zahidnoi Ukraini (druga polovina XIX st. – 1939 r.) [Pedagogical thought and education in the women's movement of Western Ukraine (second half of XIX – 1939)]: monografija. Ivano-Frankivsk, 2007. 764 s.
5. Stuparik B. M. Skilnictvo Galicini (1772–1939) [Schooling in Galicia (1772–1939)]: monografija. Ivano-Frankivsk, 1994. 144 s.
6. ZDIA Ukraini u m. Lvovi. F. 179. (Kuratoriya Lvivskogo skilnogo okrugu). Op. 3. Spr. 1111. (Sprava pro peredacu primischennja v zamku Senjavskih u m. Berезani miscevoju miskuju gromadoju dlja zasnovanoi zinocoi seminarii [The case of the transferment of premises in the Senyavsky Castle in Berezhany by the local city community for the established women's seminary]). 92 ark.
7. Slihta I. Polska vs ukrainska identicnosti: osvितnja politika u Drugij Reci Pospolitij i formuvannja ukrainskoї nacii [Polish vs Ukrainian identity: educational policy in the Second Polish-Lithuanian Commonwealth and the formation of the Ukrainian nation]. *Intermarum: istorija, politika, kultura*. Zitomir, 2014. № 1. S. 194–203.